

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 30. oktobra 1889.

Obseg: Poziv kranjskim gospodarjem, ki se pečajo s prasičjo rejo. — Poročilo deželnega odbora glede trtne uši po Kranjskem. — Razne reči. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Trgovinska zbornica. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.**Poziv kranjskim gospodarjem, ki se pečajo s prasičjo rejo.**

Podpisani odbor je ukrenil v seji dne 7. t. m. pospešovati tudi prasičjo rejo, in sicer hoĉe udomaĉiti boljše prasiĉje pleme. Vsled tega ukrepa bode oddajal

plemenske mladiĉe jorkširskega plemena s sledeĉimi pogoji:

1. Prasiĉki se bodo oddajali po dva, tri in morda tudi po štiri mesece stari, in sicer kakeršnih bode dobivati.

2. Cena prasiĉkom bode tolikokrat po 3 gld., po kolikor mesecev bodo stari, to je polovico cene, kajti odbor mora plaĉevati po 6 do 7 gld. za vsak mesec starosti.

3. Oddajali se bodo sami merjasci ali pa s svinjami vred. Same svinje ne bode dobiti.

4. Kdor bode dobil prasiĉe, moral se bode zavezati:

- da ga bode obdrŹal za pleme, dokler bo sposoben;
- da bode naznanil podpisanemu odboru, kadar bode prasiĉa nehal rediti;
- da bode merjasca pušĉal tudi k svinjam bliŹnjih gospodarjev, kolikor kaŹe umna prasiĉja reja, in da bode dotiĉno pristojbino zniŹal za svinje, ki so udov kmetijske druŹbe kranjske.

Tisti gospodarji, ki Źele imeti takih plemenskih prasiĉkov z gori navedenimi pogoji, vloŹe naj proŹnje

do 15. novembra t. l.

pri podpisanem odboru ter naj doloĉno povedo, ali hoĉejo samo merjasca ali tudi svinjo.

Opomba: Jorkširsko pleme ima te prednosti, da je zelo rodovitno, da hitro raste, da je kmalu sposobno za pleme, da se izvrstno debeli, ni izbirĉno za krmo ter

postane tako teŹko, kakor nikdar domaĉi prasiĉi. Te prednosti pokaŹe pa le, ĉe je v snaŹnem in suhem hlevu, ki ni po zimi premrzel in po leti ne pretopel. Kdor nima takega hleva in kdor ne skrbi za snago prasiĉem, naj rajŹi ne poskusi z jorkširskimi prasiĉi.

Glavni odbor c. kr. kmetijske druŹbe kranjske.

V Ljubljani, dne 7. oktobra 1889.

Ivan Murnik, s. r.,
predsednik.

Gustav Pirc, s. r.
tajnik.

Poroĉilo deželnega odbora glede trtne uši po Kranjskem.

Pri Grmski Źoli zasadile so se Źe leta 1887. tri 2650 m^2 velike parcele, polovico s trto riparijo, polovico pa z jorkmadejro, kateri prav dobro rasteta, tako da je bilo letos ob teĉaji za vinogradnike in gornike tem brezplaĉno moĉi dati veĉ tisoĉ rezanic. Prihodnjo spomlad se bode morebiti Źe lahko oddalo 100.000 rezanic, ker se je leta 1889. v trtnici posadilo Źe 4000 trt solonis. V Smolinji vasi se je leta 1887. prekopal del starega vinograda (3000 m^2) in obsadil z jorkmadejro, da se bodo s tega nasada dobivale rezanice teh trtni uŹi kljubujoĉih trt.

Za podpore, dovoljene od slavnega deŹelnega zbora, poprosilo je deŹelni odbor 38 vinogradnikov iz obĉine Slapenske v okraji Vipavskem. Prosili so, da bi se jim za zasaditev novih vinogradov brezplaĉno dale potrebne ameriŹke trte in dovolile denarne podpore za troŹke novih nasadov. DeŹelni odbor je najprej prosil obĉinsk,

predstojništvo na Slapu, naj potrdi, da so prosilci v smislu deželno-zborskega sklepa v resnici neimoviti, obenem pa tudi c. kr. deželno vlado, naj bi iz Kostanjeviške trtnice prosilcem brezplačno prepustila potrebne trte, ker jih po doželnih trtnicah ni še pripravnih. Ker je Slapensko županstvo poročalo, da so vsi prosilci neimoviti, sklenil je deželni odbor dovoliti po 5 gld. podpore tistim vinogradnikom, ki bodo po 100 štirjaških sežnjev zemlje zasadili z ameriškimi trtami. Vzlic temu pa le-ti posestniki letos kakor kaže, niso nič sadili.

Pač pa je več posestnikov iz Lož in Podrage dobilo ameriških rezanic iz državne trtnice v Kostanjevici, in sicer ne brezplačno, ampak po 6 do 10 gld. za 1000 šib.

Trtna uš se strašansko množi po vinogradih, ne le dolenjskih, ampak tudi Vipavskih. Po naznanilu c. kr. deželne vlade z dne 1. julija 1889. prijela se je trtna uš:

1. v okrajnem glavarstvu Krškem 665 parcel; 2. v okrajnem glavarstvu Novomeškem 63 parcel, 3. v okrajnem glavarstvu Črnomeljskem 74 parcel in 4. v okrajnem glavarstvu Postojnskem 197 parcel.

Koliko se je razmnožila trtna uš leta 1889., o tem ni nikakih podatkov, ker vsled razpisa c. kr. poljedelskega ministerstva z dne 21. maja 1889., zvedenci, kakor je bilo do sedaj navada, nič več ne smejo preiskovati po posameznih občinah celih prostranih vinogradov, če se po njih nahaja uš. Uradno in ob državnih troških preiskovati je zdaj vinograde le še, kadar se ovadijo kje sumna znamenja o trtni uši. Ovaditi pa so dolžni vinogradniki sami, osobito pa trtnoušne krajne komisije, ki so ustanovljene, da podpirajo vinogradnike in oblastva. Da pa je krajnim komisijam mogoče svojo dolžnost izpolniti, treba je, da o pravem času prehodijo in preiščejo, kakor jim veleva poučilo, vinogradne kraje in potem odgovarjaje na vprašalne pole poročajo političnim okrajnim oblastvom o svojem opazovanju. C. kr. deželna vlada mora strogo gledati na to, da krajne komisije odločene jim vinograde pregledajo najmanj po enkrat v letu — najprimerneje med 15. junijem in 15. avgustom — bodisi skupno ali pa posamezi ter naznanijo svoje opazovanje oblastvu, da se, če bi bilo treba, uradno preiščejo dotični vinogradi.

V zadnjem letnem poročilu tehniškega voditelja komisije za uničevanje trtne uši, katero je priobčila c. kr. deželna vlada, omenjeno je nadaljo, da je bilo v državni trtnici Kostanjeviški konec leta 1888. 144.800 rezanic od trte riparije, potem 1220 solonis in 200 jorkmadejre na razpolaganje, oglasilo pa se je 209 strank za 72.742 rezanic, tako da jih je ostalo še 72.058.

Spomladi leta 1887. v trtnici Kostanjeviški zasajene vrste neposrednje rodečih ameriških trt, in sicer 100 Rupestris, 100 Othello, in 50 Cunningham, katere so se naročile s Francoskega, vsrasle so prav dobro. Trta Othello (črno) rodila je že letos grozdje, ki je bilo ob začetku meseca septembra že popolnoma črno in sladko, brez vsakega neprijetnega zemeljskega okusa, ki ga imajo večinoma vse neposrednje rodeče trte. Od leta

1888. iz Montpellier došlih trtnih vrst, namreč: Riparia portalis, Herbemont, Jaquez, Elvira, Othello, Huntington, Senasqua, Riparia gloire, du Montpellier, Rupestris, Vialla, Cunningham, vseh skupaj 8279 največ neposrednje rodeče trte pognalo je do 50 %. Izmed nasadov zasebnikov, ki so poskusili ameriške trte zasaditi, navaja poročilo nasade po vinogradih Fr. Gregoriča v Gadovi peči, grofa E Auersperga na Šrajbarskem turnu in dr. Namorša v Veliki dolini. Z razpisom z dne 21. junija 1888., št. 8593, naročilo je visoko c. kr. poljedelsko ministerstvo pozvedovati, kako bi se v davčnem okraji Črnomaljskem zasadila ameriška trtnica. C. kr. okrajno glavarstvo v Črnomlji je v ta namen nasvetovala v najem vzeti vrtno parcelo poleg pristave grajščaka Sladoviča v Loki. Na željo c. kr. deželne vlade je vodja deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole v Grmu meseca marcija 1889. l. ogledal tist delež in ga v napravo trtnice spoznal za pripravnega. Tudi za Vipavsko dolino se bode napravila trtnica z ameriškimi trtami, ker so že dotične obravnave s posestnikom v to prikladne parcele ugodno dovršene. V več slučajih, ko so se vinogradniki oglašili pri vladi, da bodo zasadili vinograde z ameriškimi trtami, privolil je v to tudi deželni odbor. Da bi se vinogradno prebivalstvo praktično poučilo, kako se najbolje in najuspešneje požlahtnujejo trte, nasvetovalo je šolsko vodstvo v Grmu, tridneven pouk za gornike in vinogradnike, da bi se učili, kako se sade in požlahtnujejo ameriške trte. Tega pouka, ki je trajal od 21. do 23. marcija v Grmski šoli, udeležilo se je 34 osob iz Krškega in Novomeškega okraja. Vsled ugodnega uspeha osnoval se je meseca junija še en tečaj, da bi se vinogradniki poučili o požlatnitvi zelenečih trt, toda udeležilo se ga je le malo osob.

Deželna trtousna komisija za Kranjsko imela je sejo dne 24. junija 1889. Iz sejnega zapisnika, priobčenega od c. kr. deželne vlade, je razvidno, da se je najprej prečitalo letno poročilo o množenju trtne uši po Kranjskem, potem pa se je obravnavalo o sledečih nasvetih posameznih članov komisijskih: 1.) Dr. Josip Vošnjak nasvetuje poslati do visokega c. kr. poljedelskega ministerstva prošnjo, da ukaže vodstvu Kostanjeviške trtnice, naj se neimovitim vinogradnikom rezanice dajo brezplačno, sploh pa, da se cena za tisoč šib zniža na 3 gld., kajti rezanice se vedno množe, in zatorej je znižana cena popolnoma opravičena, namen ameriške trtnice pa se glede na visoko ceno ukoreninjenih trt dosega le, ako se kar največ mogoče razpeča rezanic. Ostali člani komisijski pritrde temu nasvetu.

2.) Vodja kmetijske šole v Grmu Rihard Dolenc predlaga: Z dobljenimi rezanicami kmetu, ki ne zna požlahtnjevati, vlagati in sploh ravnati, nikakor ni še pomagano. Dolenjski vinščaki nimajo za požlahtnjevanje trt potrebnega razuma, pa tudi niso vajeni temu delu, katerega se je dalje časa učiti od kakega zvedenca in treba zanj tudi biti nekoliko pripravnemu, ravno tako

kakor za cepljenje sadnih drevesec in drugih rastlin. Zmerom bolj si bodo torej želeli vinščaki ljudi, ki so vešči temu poslu, in ker je delo tako razsežno ter treba hitro, pa vendar prav ravnati, primankovalo bode vedno bolj čutno sposobnih ljudi, to tem bolj, ker žuljava kmetska roka ni pripravna za tako delo.

Popotno poučevanje o požlahtnjevanji trt ne pomaga, ker si v kratkem, za to določenem času kmetovalec ne more pridobiti potrebne ročnosti in ker je samo razkazovanje ne more nadomestiti.

Da bode torej mogoče požlahtnjevati po ogromno število trt, treba pa jih bode v kratkem, kajti ameriške trte se močno razmnožujejo, bilo bi jako primerno mlade ljudi za to posebno delo izobraziti. To se da lahko in z malimi troški na ta način doseči, da se v kmetijski šoli v Grmu izpodbudijo mladi ljudje z brezplačno oskrbo v zavodu za pouk v tečajih o požlahtnjevanji trt.

Nasvetovalec prosi, da bi se njegov nasvet, kateremu pritrde tudi drugi člani komisijski, priporočil deželnemu odboru.

3.) Dr. Josip Vošnjak nasvetuje, naj se naprosi prevzvišeni gospod poljedelski minister, da se v glavno komisijo za trtnoušne reči pokličeta tudi s Kranjskega dva zaupna moža, ker se bode tudi iz drugih dežel, katere imajo z uničevanjem nesrečne trtne uši veliko manj opraviti, poklicalo več zaupnih mož. Predlagatelj misli, ne da bi komu vsiljeval svoje mnenje, da bi vodja vinarke in kmetijske šole v Grmu, Rihard Dolenc, zaradi svojih mnogih izkušenj glede trtne uši mogel prav veliko koristiti v centralni komisiji.

Vsi komisijski člani, izimši Riharda Dolenca, pritrjuje temu nasvetu.

4.) Naposled še Rihard Dolenc izrazi željo, da bi se pri oddajanju rezanic iz Kostanjeviško trtnice odbiralo pazljiveje in gledalo, kakšne so, kajti trsi imajo večkrat le po eno oko, ter da bi se snopiči ne povezovali z železnim žičjem, ker se snopiči s tem pokvarijo. Bolje bi bilo rabiti vrbove šibe ali slamna povresla.

Vodja Kostanjeviške trtnice omeni na to, da so rezanice, ki dohajajo s Francoskega in Ogrskega, tudi z železnim žičjem povezane, vendar pa bode on kolikor mogoče ustrezal želji gospoda Dolenca.

Pri volitvi zastopnika v glavno komisijo izvoljen je bil deželni odbornik dr. Josip Vošnjak za prihodnjo triletno opravilno dobo.

Ta sejni zapisnik predložila je c. kr. deželna vlada deželnemu odboru s prošnjo, da bi blagohotno uvaževal nasvet vodje Riharda Dolenca glede vzprejemanja in učenja mladeničev v cepljenji trt v Grmski šoli.

Na dotični poziv deželnega odbora nasvetovalo je šolsko vodstvo, da bi bili taki praktični učni tečaji vsako leto v šoli v Grmu in v Vipavskem vinskem okraji. Da bi pa z večine neimovitim mladim ljudem mogoče bilo udeleževati se teh po šest dni trajajočih tečajev, dovolilo naj bi se jim v šoli v Grmu brezplačno stanovanje in

hrana, na Vipavskem pa po 50 kr. podpore na dan. Skupnih troškov za oba tečaja utegnili bi biti 150 gld.

Glede na uspešnost in korist tega pouka usoja si deželni odbor priporočati slavnemu deželnemu zboru, da dovoli omenjene tečaje.

Z dopisom z dne 20. septembra 1889, št. 511, je c. kr. kmetijska družba naznanila deželnemu odboru, da kmetijska podružnica v Kostanjevici rada v okuženem okolišji zasadi štiri poskusne ameriške vinograde, če se ji dovoli primerna podpora. Iz kredita 500 gld., ki ga je slavni deželni zbor dovolil v enak namen, obljubil je deželni odbor kmetijski družbi 200 gld. podpore, ako bodo dotični vinogradi obsegali vsaj 200 štirjaških seznjev in ako jih bode polovica zasajenih z neposrednje rodečimi, polovico pa s požlahtnjenimi ameriškimi trtami.

Deželni odbor si usoja predlagati to poročilo slavnemu deželnemu zboru s sledečimi nasveti:

1.) Deželni odbor se pooblašča:

- a) da iz deželnih trtnic in vinogradov brezplačno oddaje ameriške trte (rezanice in ukoreninjene trte) malim neimovitim vinogradnikom, kateri pravilno zasajajo svoje vinograde z ameriškimi trtami,
- b) da takim vinogradnikom dovoljuje darila po 5 do 10 gld. in
- c) da onim kmetijskim podružnicam ali občinam, katere pravilno zasajajo poskusne ameriške vinograde dovoljuje podpore do 50 gld. za vsak tak vinograd, ako meri najmanj 500 ^m/₂.

2.) Deželnemu odboru se naroča:

- a) prositi visoko c. kr. poljedelsko ministerstvo, da tistim neimovitim vinogradnikom, potem kmetijskim podružnicam ali občinam na Dolenjskem in Notranjskem, katere pravilno zasajajo vinograde z ameriškimi trtami, iz državnih ameriških trtnic in vinogradov brezplačno prepušča potrebne ameriške trte;
- b) naročiti šolskemu vodstvu v Grmu, da prireja tečaje, v katerih se bodo mladi ljudje učili saditi in požlahtnjevati ameriške trte.

3.) Za troške, kar jih bode pod točko 1. b) c) in točko 2. b), dovoli se znesek 1000 gld. iz deželnega zaklada.

Razne reči.

* Lastovke so zelo koristne. Francoski prirodoslovec Florent-Prevost, ki posebno marljivo preiskuje želočce posebno takih ptičev, kateri žive ob črvih, žužkih in drugem mrčesu, našel je po želočcih 18 lastovk ob različnih dobah sledeče število žužkov: 15. aprila 422, 19. aprila 649, 27. aprila 301, 1. maja 704, 4. maja 660, 18. maja 680, 29. maja 300, 3. junija 420, 14. junija 244, 28. junija 400, 11. julija 420, 20. julija 501, 24. julija 500, 5. avgusta 842, 19. avgusta 600, 29. avgusta 3847 žužkov. Po takem je 18 lastovk pozobalo od 15. aprila